

Ik ben allochtoon

Koert Koster

Ik ben allochtoon

Theologische reflecties op vreemdeling en vluchteling

Koert Koster

Voor mijn tweede vader en zijn broers. Mannen die mij hebben geleerd wat het is om een kerel te zijn en een eigen mening te hebben. Mannen die mij lieten zien wat het betekent om nadrukkelijk voor je mening uit te komen en daarin vrij te zijn. Ik herinner me speciaal de verjaardagen bij ons thuis. De Bisschoppen gingen daar vaak hard tegen hard.

Onderwerpen die jaar in jaar uit aan bod kwamen, waren: geloof, politiek, allochtonen en criminelen. Het ging daarbij niet zozeer om het boven tafel krijgen van de waarheid, maar om het luidruchtig uiten van een mening. Deze mening was meestal ongefundeerd, ongenueanceerd en veroordelend.

Ik draag dit boek van harte aan mijn familie op. Wellicht helpt dit werken om iets genuanceerder over het thema 'vluchteling en vreemdeling' na te denken. Zodat er een meer evenwichtige kijk ontstaat op de wereld om hen heen, en dingen die scheefgetrokken zijn enigszins recht getrokken worden.

Onbekend maakt onbemind. Of: 'Wat de boer niet kent, dat eet 'ie niet.'
Uitdrukkingen die aangeven dat het onbekende afstand schept en niet te dichtbij mag komen. Laat staan dat het in ons huis mag wonen of in onze maag terecht mag komen.

Copyright © 2016 Koert Koster

Coverontwerp/Foto: [www.katipiri.nl /media/geef-vluchtelingen-veilige-routes-naar-europa/](http://www.katipiri.nl/media/geef-vluchtelingen-veilige-routes-naar-europa/)

Uitgegeven via: [Mijnbestseller.nl/eigen beheer](http://Mijnbestseller.nl/eigen-beheer)

Alle rechten voorbehouden

ISBN: 9789463185561

Inhoudsopgave

Voorwoord.....	9
Inleiding	13
1. Vervreemding	17
1.1 Abram	21
1.2 Bestaansrecht van vreemdeling, wees en weduwe	25
1.3 Ik ben allochtoon	29
2. Liederen die te denken geven	35
2.1 De wereld is van iedereen	39
2.2 Mag ik dan bij jou?.....	45
2.3 We are the world.....	57
3. Vreemdelingen in het Oude Testament	63
3.1 Ruth de Moabitische.....	69
3.2 David en andere Psalm dichters	77
3.3 De vluchteling als boodschapper.....	89
4. Vreemdelingen in het Nieuwe Testament.....	99
4.1 God in het vlees als Vreemde bij uitstek	101
4.2 Jezus, pleitbezorger van de vreemdeling	109
4.3 Bevrijdingstheologie is stap te ver.....	115
4.4 Paulus: vreemde in eigen lichaam	119
4.5 Hebreeën	127
4.6 Petrus.....	131
5 Hoe nu verder?	135
5.1 Vreemd, onbekend, onbemind.....	137
5.2 Grenzen dicht óf huis wijd open.....	139

5.3 De opvang in asielzoekerscentra en onze verwachtingen	143
5.4 Emoties bij extreem-rechts en burgers	151
Supplement 1.....	156
Supplement 2.....	160
Supplement 3.....	172
Supplement 4.....	176
Nawoord	177
Geraadpleegde literatuur	181

Voorwoord

Niemand zal ontkennen dat we in roerige tijden leven. De wereld is in beroering. Overal om ons heen zijn vuurhaarden. Sommige zijn net aangestoken, andere branden al veel langer en maken een deel van onze wereld kapot. We hebben daarmee te maken of we het nu willen of niet. De (sociale) media tonen ons voortdurend beelden van – op het eerste gezicht – onoplosbare problemen.

Eén van de grote problemen die logischerwijs voortgekomen is uit de oorlog in het Midden-Oosten is het zogenoemde vluchtelingenprobleem. Er is vanuit Irak en Syrië een stroom van vluchtelingen in beweging gezet die zijn weerga niet kent. In de hele geschiedenis van de mensheid is – op de volksverhuizingen na – niet zo'n enorme beweging aan menselijk leven in gang gezet. Er zijn miljoenen mensen op de vlucht voor oorlog en het daaruit voortvloeiende oorlogsgeweld. Mannen, vrouwen en kinderen slaan massaal op de vlucht om hun leven zo goed en zo kwaad als dat gaat, veilig te stellen. Kosten noch moeite worden gespaard. Vluchtelingen uit deze oorlogsgebieden hebben enorme bedragen over om te kunnen ontsnappen. Ze laten huis en haard voorgoed achter zich om elders op deze wereld een veilig onderkomen te vinden. Maar wat ze onderweg aan ontberingen mee moeten maken, weten ze niet. Ze overzien niet waar ze aan beginnen en hebben geen notie of ze op een veilige bestemming zullen aankomen. Ze wagen het erop in de wetenschap dat het overal beter is dan thuis.

Het vluchtelingenprobleem is allereerst een probleem van Europa en haar individuele staten. Het is een probleem van opvang en ruimte. Waar mensen opgevangen worden, moeten sociale voorzieningen zijn. Er moet brood, bad en bed geregeld worden. Op dit moment is de opvang van honderdduizenden vluchtelingen de grootste zorg van Europa. Het is een probleem dat niet met simpele oplossingen is te

pareren. Goedkope geluiden van opportunisten bieden geen structurele oplossingen. Populisten winnen het volk met hun vlotte babbel en ongefundeerde meningen. Daarmee praten ze het gewone volk naar de oren, zonder dat ze echt oplossingen hebben voor de grote problemen waarvoor we staan. Hun mening over vluchtelingen is eenzijdig, ongenueanceerd, bikkelhard en liefdeloos.

Omdat ik regelmatig geschrokken ben van ondoordachte kritiek op vluchtelingen en vreemdelingen schrijf ik dit boek. Het negatieve beeld dat christenen al te gemakkelijk overnemen van sommige populistten als het gaat om alloctonen en moslims, is niet conform de Bijbel. Onze houding en ons gedrag ten opzichte van hulpbehoevende en noodlijdende mensen uit oorlogsgebieden zoals Irak en Syrië moeten wat mij betreft blijvend getoetst worden aan de Bijbel. We voorkomen op die manier dat we een ongefundeerd oordeel over deze marginale groep vellen op basis van gevoelens. Want primaire gedachten en gevoelens kunnen gemakkelijk met ons op de loop gaan. Daarom ben ik gemotiveerd om vanuit de Bijbel na te denken over vluchtelingen en de problemen die het vluchtelingenvraagstuk met zich meebrengt. Eenzijdigheden – bijvoorbeeld door een tunnelvisie op een probleem - moeten in het licht van de Bijbel beoordeeld worden.

Het thema ‘vluchteling en vreemdeling’ is actueler dan ooit. Een gefundeerde visie op zo’n buitengewoon boeiend thema beweegt mij om dit boek te schrijven. Dagelijks volg ik het nieuws en zie ik stromen vluchtelingen gaan. Ze hebben mijn hart. Ik voel me betrokken en geëngageerd. In een heel specifieke zin ben ik één van hen. Daarom heb ik dit boek de titel ‘Ik ben alloctoon’ meegegeven. Hieronder zult u zien waarom ik mij met hen verwant voel.

Nu ik mijn zorg en passie voor dit werk gemotiveerd heb, wil ik nog een aantal mensen bedanken voor hun inbreng in mijn leven. Juist als het gaat om dit specifieke thema en werk. Verschillende mensen rondom mij zijn enorm belangrijk geweest in mijn leven. Ik denk daarbij speciaal aan hen die mij hebben geleerd wat het is om herbergzaam en gastvrij te zijn. Mensen bij wie ik – soms totaal onverwacht – een schuilplaats of een thuis vond. Zij hebben mij laten zien wat het is om onvoorwaardelijk te geven en eigen ruimtes beschikbaar te stellen. De ruimte voor mij in hun hart ging daarbij voorop, waarna de rest volgde. Ik ben door hen – soms in tijden van nood en crises – met veel liefde en warmte ontvangen.

Zij hebben ertoe bijgedragen dat ik een thema als ‘vluchteling en vreemdeling’ - en de opvang van deze mensen – immens belangrijk en boeiend vindt. Zonder hun voorbeeld in mijn leven zou ik dit boek misschien niet eens geschreven hebben. Want dankzij hen weet ik hoe het voelt om als éénling opgenomen te worden in een groter geheel. Hoe de wereld kan en mag zijn en voelen als je als mens woonruimte en gastvrijheid zoekt en ervaart.

Als laatste wil ik hen bedanken die dit werk tot een succes hebben gemaakt door mij de gelegenheid te geven hieraan te werken, namelijk mijn vrouw en zoon. Door hun zijn in deze wereld en de manier waarop ze met mij omgaan, hebben ze mij geleerd wat het is om me als mens gerespecteerd en geaccepteerd te weten. Ook op die momenten waarop ik mij vreemd of raar gedraag.

Ook mijn corrector, Arjen Bakker, bedank ik opnieuw voor zijn bijdrage om de correctie van mijn manuscript uit te voeren. Hij heeft andermaal de puntjes op de i gezet, zodat het geheel goed leesbaar en

winkelwaardig is. Zoals dat altijd het geval is met een boek, is de schrijver verantwoordelijk voor het eindresultaat.

Koert Koster

Inleiding

In een inleiding leest de lezer wat de schrijver op het menu heeft staan. Dat is nu ook het geval. Ik zal een schets geven van hetgeen men in dit boek kan tegenkomen. De motivatie en intentie van dit werk is in het voorwoord reeds beschreven. Hier volgt de opbouw.

Allereerst wil ik ingaan op de wijze waarop ikzelf in het leven sta en wil staan. Deze ‘Sitz im Leben’ is deels bepaald door ons bestaan op aarde, maar wordt mede beïnvloed door opvoeding en geloof. Mijn ouders hebben mij meegegeven dat gastvrijheid en herbergzaamheid een groot goed zijn. Zij hebben dat voorgeleefd door hartelijk en uitnodigend te zijn naar geloofsgenoten en gasten die in onze kerk kwamen. Er was altijd wel gelegenheid om gasten te ontvangen. En zo niet, dan werd die ruimte gemaakt. Dit heb ik als kind meegekregen: stel je open voor de ander, wees hartelijk en gastvrij. Dat werd – ook in hun leven – gevoed door het geloof.

In het *eerste hoofdstuk* zal ik stilstaan bij het feit dat ik mij vanwege deze opvoeding en geloofsoverdracht verwant voel met vreemden. Ik heb iets met mensen die als gasten in ons land en bij ons thuis over de vloer komen. Dat heeft ook te maken met het feit dat ik zelf regelmatig te gast ben geweest in het buitenland. Het was voor mij als jonggelovige buitengewoon indrukwekkend om de opofferingsgezindheid en de gastvrijheid te ervaren in Canada, Engeland, Schotland en Noord-Ierland. Deze ervaringen hebben diepe indruk gemaakt. De Angelsaksische hartelijkheid en herbergzaamheid zijn een groot voorbeeld voor mij¹.

¹ Ik ben bijvoorbeeld verschillende keren in Schotland geweest om tussen de kerstdagen en oud en nieuw conferenties te bezoeken. Het maakte niet uit, of we nu met de auto of met het vliegtuig, overdag of 's nachts arriveerden, mensen stonden klaar om ons op te vangen en welkom te heten. We sliepen in een goed bed. Werkelijk alles werd uit de kast gehaald om ons van een heerlijk ontbijt te voorzien. Ook de zogenoemde tea-time was onovertroffen. Ik weet nog dat we bij oudere mensen op bezoek waren en dat deze oma met een kar vol lekkers de kamer kwam binnenrijden.

Wie deze gastvrijheid in het buitenland als vreemde heeft meegemaakt, zal zich die inzet altijd blijven herinneren. Want let wel: we waren voor veel mensen – bij wie we soms zo gedropt werden – vreemden. Ze maakten voor het eerst kennis met ons, al deelden we het zelfde geloof. We zeiden tegen elkaar: zo zou het bij ons in de kerk thuis ook moeten zijn. Deze gastvrije mensen waren een groot voorbeeld voor ons en in onze beleving zeldzaam in hun soort.

Toen ik mijn studies aan het afronden was, beleefde ik opnieuw een onvoorwaardelijke en buitengewone gastvrijheid. Studenten aan de Oude Schans stelden hun huis voor mij open. Gedreven vanuit hun geloofsovertuiging. In een tijd waarin ik zelf geen woning meer had, kon ik eens per week bij hen in Amsterdam logeren. Ze waren betrokken en zorgzaam. Ik ondervond aan den lijve dat wat reeds diepe indruk had gemaakt, namelijk de wijze waarop zij hun huis, tijd en energie deelden met anderen. Het was exceptioneel.

Er is nog een andere reden waarom ik mij verwant voel met allochtonen. Als mens ben ik passant. Ik ben voortdurend onderweg. Het is goed me daarvan bewust te zijn. Ik hoef niet krampachtig vast te houden aan alles wat ik bezit. Sterker: ik moet leren loslaten. Ik heb hier niet het eeuwige leven. Ik ben op doorreis, net als al die vluchtelingen die hier (tijdelijk) asiël aanvragen. Ik heb hier geen blijvende stad. De verblijfsvergunning is tijdelijk. Ik ben allochtoon. Deze wijze van zijn in onze wereld bespreek ik in *hoofdstuk 1*.

De vriend met wie ik op reis was en ik hadden het niet meer. We waren zo overweldigd door de lekkernijen dat we de slappe lach kregen. Zo verrast waren we. Kosten noch moeite werden gespaard – denk aan al die uren in de keuken dat er verse pie werd gebakken – om ons te verwennen.

In *hoofdstuk 2* wil ik een aantal liederen citeren en bespreken. Het zijn liederen die uitstekend toegepast kunnen worden op vluchtelingen en vreemden. Lieder die te denken geven als het gaat over mensen die een beroep op ons doen en een hulpvraag hebben. Het gaat daarbij om situaties waarin de één iets van de ander vraagt. Of om de vraag of een mens wel beseft dat alles wat we hier hebben ons toevalt en ons gegeven is. Daarom kan niemand claimen dat de wereld alleen van hem of haar is. Lieder snijden dimensies aan of roepen gevoelens op die een mens raken. Als een mens zich daarvoor openstelt, uiteraard. De liederen die ik bespreek doen een appèl op de zanger zelf of op de toehoorder. Een enkele keer wordt een lied door twee personen gezongen, als een soort beurtzang. Er worden vraagtekens geplaatst, of juist een uitroepetekens: zo zou de wereld moeten zijn, zó zou hij eruit moeten zien.

Daarna wil ik in *hoofdstuk 3* ingaan op de wijze waarop het volk Israël met vreemdelingen en vluchtelingen om moet gaan volgens het Oude Testament. In het boek Deuteronomium wordt nadrukkelijk aandacht gevraagd voor de vreemdeling, de wees en de weduwe. Mozes gaf in deze zogenoemde Tweede Wet heldere richtlijnen voor het gemeenschappelijk handelen van het volk. Daarbij komt dat de wetgeving buitengewoon positief blijkt uit te pakken voor deze groepen. Groepen die zo gemakkelijk aan de rand van de samenleving lijken te vallen, blijken bij God in het middelpunt te staan.

In *hoofdstuk 4* komen de houding en het gedrag van christenen in het Nieuwe Testament naar voren. Althans, zoals de houding en het gedrag horen te zijn. Van belang is dat tegenstellingen tussen (groepen van) mensen niet meer die dominante rol horen te spelen. Zeker als het gaat om de Gemeente van Christus. Binnen die Gemeente lijken verschillen tussen mensen niet mee te tellen. Er wordt niet gedacht in termen van

scheidingen of onderscheidingen, daar allen één zijn in Christus. Dit is een radicale wending die Paulus inzet. Een wending die zijns gelijke niet kent in de geschiedenis van de mensheid (vgl. o.a. 1Kor.7:22, Gal.3:28, Ef.6:8, Kol.3:11)².

Het laatste hoofdstuk – *hoofdstuk 5* – heb ik ‘*Hoe nu verder?*’ genoemd. Hier wil ik overgaan tot de orde en het nieuws van de dag. Ik bespreek daar de concrete hobbels die genomen moeten worden als het gaat om de opvang van vluchtelingen en migranten vandaag. Bezwaren en argumenten – voor en tegen – worden genoemd. Ook probeer ik een weg te wijzen tussen uitersten, zowel als het gaat om het bieden van praktische hulp, als wat emoties betreft. Want we moeten verder.

Dan nog de volgende opmerking. Het luistert nauw als het aankomt op het gebruik van de juiste begrippen. Het is gemakkelijk tweedracht te zaaien wanneer deze niet correct worden gehanteerd. Daarom voeg ik een *begrippenlijst* toe als *supplement*³. De lezer kan zijn voordeel daarmee doen⁴. Voor de christelijk georiënteerde lezer die geïnteresseerd is in zogenoemde traditionele - en veelal gedateerde – *liederen*, verwijs ik naar *Supplement 2*. *Supplement 3* is toegevoegd voor de lezer die filosofische interesse heeft in begrippen als *vrijheid, vrijheid van meningsuiting, politiek en geloof én de relatie* tussen deze begrippen. *Supplement 4* is voor degene die praktisch hulp wil bieden aan vluchtelingen. *Stichting Gave* wil daarbij adviseren en steunen.

² Ik volsta met deze tekstverwijzingen. Het zou te ver voeren om hier op deze plek dieper op in te gaan.

³ Zie: Supplement I

⁴ Een voorbeeld van verwarring: de rijen mensen die we naar Europa toe zien komen, zouden we allemaal vluchtelingen kunnen noemen. Maar het is heel goed mogelijk dat een substantieel deel van hen in Nederland geen status als vluchteling – en dus geen status als asielzoeker – krijgt. Tijdens een asielprocedure kan blijken dat hij of zij geen vluchteling is, maar migrant. Iemand die echt op de vlucht is, vraagt (politiek) asiel aan. Iemand die hier komt om er economisch beter van te worden, is een (economische) migrant. In de volksmond wordt deze laatste ook wel gelukzoeker genoemd.

1. *Vervreemding*

In de Bijbel zie ik een heel duidelijke schets van de mens. Deze mens is – mede door eigen toedoen – vervreemd van God. Hij wordt voor die vervreemding verantwoordelijk gesteld. Hij is een vreemdeling op aarde en verdreven uit het paradijs. Buiten het paradijs moet hij het in eerste instantie zien te rooien zonder God, al zoekt God keer op keer toenadering. De mens is vervreemd van zijn omgeving, hij is vervreemd van God én mensen zijn vervreemd van elkaar. Er is algehele verwijdering. De mens is zelfs van zichzelf vervreemd. Hij kan in de war raken, zodat hij zichzelf niet meer herkent. Hij is vervreemd van zijn eigen lichaam. Daarom bedekken de eerste mensen zich met vijgenbladeren. Zo is de totale vervreemding en chaos een feit.

Kaïn

Wel is het zo dat de Heer er toch altijd – min of meer – bij blijft. Met de ‘hulp van de Heer’. Eva ziet de geboorte van Kaïn als een gebeurtenis die door de Heer begeleid is (vgl. Gen.4:1). Direct daarna lezen we over de broedermoord. De mens blijkt zozeer vervreemd van zijn eigen vlees en bloed dat hij er zijn hand niet voor omdraait zijn broer met voorbedachten rade te vermoorden (vgl. Gen.4:8). Zo volgt vervreemding op vervreemding. Ontkenning, negatie en afschuiving van verantwoordelijkheid (vgl. Gen.4:9). De aarde was reeds vervloekt en is nu bloedbodem geworden. Nu is Kaïn ook vervloekt. Kaïn vindt geen rust meer. Hij zal het land willen bewerken, maar het zal hem niets opleveren. Hij zal steeds weer verder moeten trekken. Dolend en dwalend zal hij over de aarde gaan (vgl. Gen.4:12, NBV). Anders gezegd: hij zal een zwerver en vluchteling op aarde zijn (NBG).

Met deze straf – die voor hem te zwaar is om te dragen – lijkt een vogelvrij bestaan aangebroken te zijn. Kaïn lijkt angstig te worden bij dit vooruitzicht. Iedereen die hij tegenkomt, is een vijand en in staat om

hem te doden. Maar dat laat de Heer niet gebeuren. De straf van degene die Kaïn doodt, zal vele malen zwaarder zijn dan zijn eigen straf. Lijden en dood worden hem niet bespaard, maar mocht hij toch gedood worden dan zal hij zevenvoudig gewroken worden. Daar kan Kaïn van op aan. Al heeft hij daar zelf niet bijster veel aan, daar hij deze wraak niet meer zal meemaken. Degene in kwestie is in ieder geval gewaarschuwd, want het merkteken van de Heer is het bewijs (vgl. Gen.4:15).

We zien dan iets merkwaardigs. Terwijl de Heer Kaïn in eerste instantie lijkt te verjagen van de plek waar hij verblijft, zien we in tweede instantie dat hij zélf bij de Heer vandaan gaat om zich (vrijwillig) te vestigen in Nod, een gebied ten Oosten van Eden, waarna hij een stad bouwt die hij – evenals zijn zoon – Henoeh noemt (vgl. Gen.4:16,17). Kaïn is eerst vervreemd van het paradijs, waarna hij zichzelf ook nog eens vervreemdt van de Heer. De zonde schept afstand.

Babel

De nabijheid en intimiteit met God worden opgegeven voor een saamhorigheid met mensen in een stad. Deze eenwording met andere mensen in een stad leidt echter niet tot een diepere relatie met stadsgenoten. Het gezamenlijk project om een stad te bouwen lijkt de onderlinge relatie op den duur niet te verbeteren, maar eerder te frustreren. Daarbij moet wel gezegd worden dat God gericht actie onderneemt om dit project te laten mislukken. De torenbouw van Babel is daar een tekenend voorbeeld van. De situatie in de hof van Eden – het paradijs – staat haaks op die van de toren van Babel. Waar God in het paradijs nog rondwandelt en in gesprek gaat met de mens, is dat in Babel niet meer het geval. Daar is God niet meer nabij, maar daalt Hij vanaf de hemel neer. Deze veroordeling door God is de uiterste consequentie van vervreemding en afstand. Deze vervreemding van de mens van zichzelf, van God en van de ander duiden we negatief. Zó

(ver)vreemd te zijn, is niet Gods bedoeling. Het is echter wel de noodzakelijke consequentie van de zondeval. Het is wél Gods bedoeling voor ons om ín de wereld búiten de wereld te staan. Dan spreken we van vreemdelingschap. In de Bijbel blijkt deze manier van leven een nobel streven. Want we zijn vreemdelingen en bijwoners en hebben ons dus dienovereenkomstig te gedragen. Deze idee vinden we zowel in het Oude als in het Nieuwe Testament terug. Hieronder wil ik concreet stilstaan bij Abram.